

Élelmiszer-etika: régimódi történet?

Szeitzné Szabó Mária
Cseh Júlia



Kérdések

- Tiszteljük-e még mindennapi kenyerünket?
- Van-e szabályozó szerepe az erkölcsnek
- a jog mellett - napjainkban?
- Az erkölcs egyéni, vagy társadalmi ügy?
- Melyek a legfontosabb erkölcsi dilemmák az élelmiszer-láncolatban?

Az étel: élet

- „Mért fáj neked az égő élet? Nincs benne részed soha.” (*Ady Endre: A grófi szérűn*)
- Élelmiszer , élelem, Lebensmittel
- Létszükséglet, szentség
- „Vegyétek és egyétek, ez az én testem.”
- „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.”
- Étél és vallás, ételáldozat

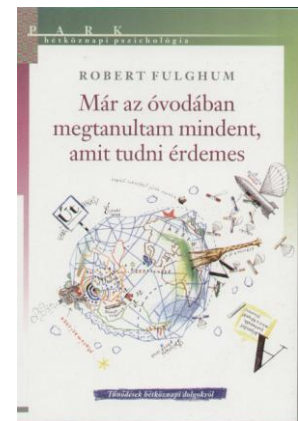
Alapvető erkölcsi alapelvek

- Ne ölj! Ne lopj! Ne kívánd a másét!
Szeresd felebarátodat, mint
tenmagadat! (ne tégy olyat másnak,
amit magadnak nem kívánsz)
- Vétkezés: „Gondolattal, szóval,
cselekedettel és mulasztással”
- Az idők kezdetétől?
- Kőbe kellett vésni, vagy velünk
születik egy alapvető erkölcsi
érzék?



Robert Fulghum:

Már az óvodában megtanultam mindent, amit tudni érdemes



„Azt, hogy hogyan éljek, mit tegyek, mind az óvodában tanultam meg. Íme, amit ott tanultam: Ossz meg mindent másokkal! Ne csalj a játékban! Ne bántsd a másikat! Mindent oda tegyél vissza, ahonnét elvetted! Ne vedd el a másét! Kérj bocsánatot, ha valakinek fájdalmat okoztál!”

Etika

- Etika: erkölcsstan, az emberi cselekedeteket irányító erkölcsi értékek és társadalmi normák rendszerezése, tudományos vizsgálata.
- Az erkölcsi alapelvekben az emberek magatartásával szembeni legáltalánosabb követelmények nyernek megfogalmazást.
- „motivation based on ideas of right and wrong”
- **Az erkölcs az együttélés szabályozásának nem egyedüli letéteményese, hiszen a jog funkciója is hasonló. Az erkölcs sajátossága ebben az értelemben az, hogy az ember magatartását "belülről" szabályozza.**
- Személyes, vagy társadalmi ügy?
- Személyes felelősség, társadalmi következmények

Játékelmélet: A közlegelő tragédiája

Garrett Hardin, *The Tragedy of the Commons*, 1968.

Egy közösen használt legelő tíz tehenet tud eltartani és így mindegyik tehén tíz liter tejet ad. Az egyik gazda egyszer csak gondol egyet és kicsap még egy tehenet a legelőre. Ekkor egy-egy tehénnek már kevesebb fű jut, ezért mindegyik 10 helyett csupán 9 liter tejet ad – de az a gazda, amelyik két tehenet legeltet, 10 helyett 18 liter tejhez jut. Ezt idővel észreveszi egy másik gazda és az is kicsap még egy tehenet a közlegelőre. Ekkor már minden tehén csak 8 liter tejet ad, de a két dezertőrnek fejenként 16 liter teje lesz. És így tovább, minden egyes gazda akkor jár jobban, ha még egy tehenet hajt a legelőre. Azonban nemsokára már azok is az eredeti 10 liternél kevesebb tejet kapnak, akiknek két tehenük van. Végül, amikor már nyolc gazda tart két tehenet, a kéttehenes gazdák csak négy liter tejet kapnak az eredeti tízhez képest. Ennek ellenére, ha egy gazda úgy döntene, hogy visszavonja az egyik tehenét, rosszul járna.

A közjó és az önérdek konfliktusát mutatja be, amely az önzés szabadsága esetén egy társadalmi csapda.

- A közlegelő mint erőforrás addig működik optimálisan, amíg minden felhasználó betartja a közös megegyezéssel megállapított szabályokat.
- A szabályok megszegése **átmenetileg jövedelmező** a szabálytalankodónak.
- **Végső soron** azonban a szereplők azáltal, hogy a közvetlen érdekeiknek megfelelően cselekednek, **saját maguknak is ártanak**.
- A közlegelő csapdahelyzet legismertebb gyakorlati példája a fenntartható fejlődés, a természeti erőforrások kiaknázása, a környezetvédelem, illetve környezetszennyezés.
- Az önzés a teljes populációt a katasztrófa felé sodorhatja. **Evolúciós előnyben** van tehát egy közösség, **ha létezik benne az önzetlenség és az erkölcs fogalma**.

Élelmiszer és etika: nemzetközi kezdeményezések



Food Ethics Council

www.foodethicscouncil.org



European Group on Ethics in
Science and New Technologies

http://ec.europa.eu/european_group_ethics/index_en.htm



FAO Ethics series

<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/y6634e/y6634e00.pdf>

...



1

Ethical issues in
food and agriculture

2

Genetically modified organisms,
consumers,
food safety and the environment

3

The ethics of sustainable
agricultural intensification



4

Ethical issues
in fisheries



- halászat
- ősi módszer
- egyének és társadalmak túlélése
- a tenger kifosztása
- környezeti – szociális – gazdasági következmények
- nem tartható fenn a jelenlegi gyakorlat

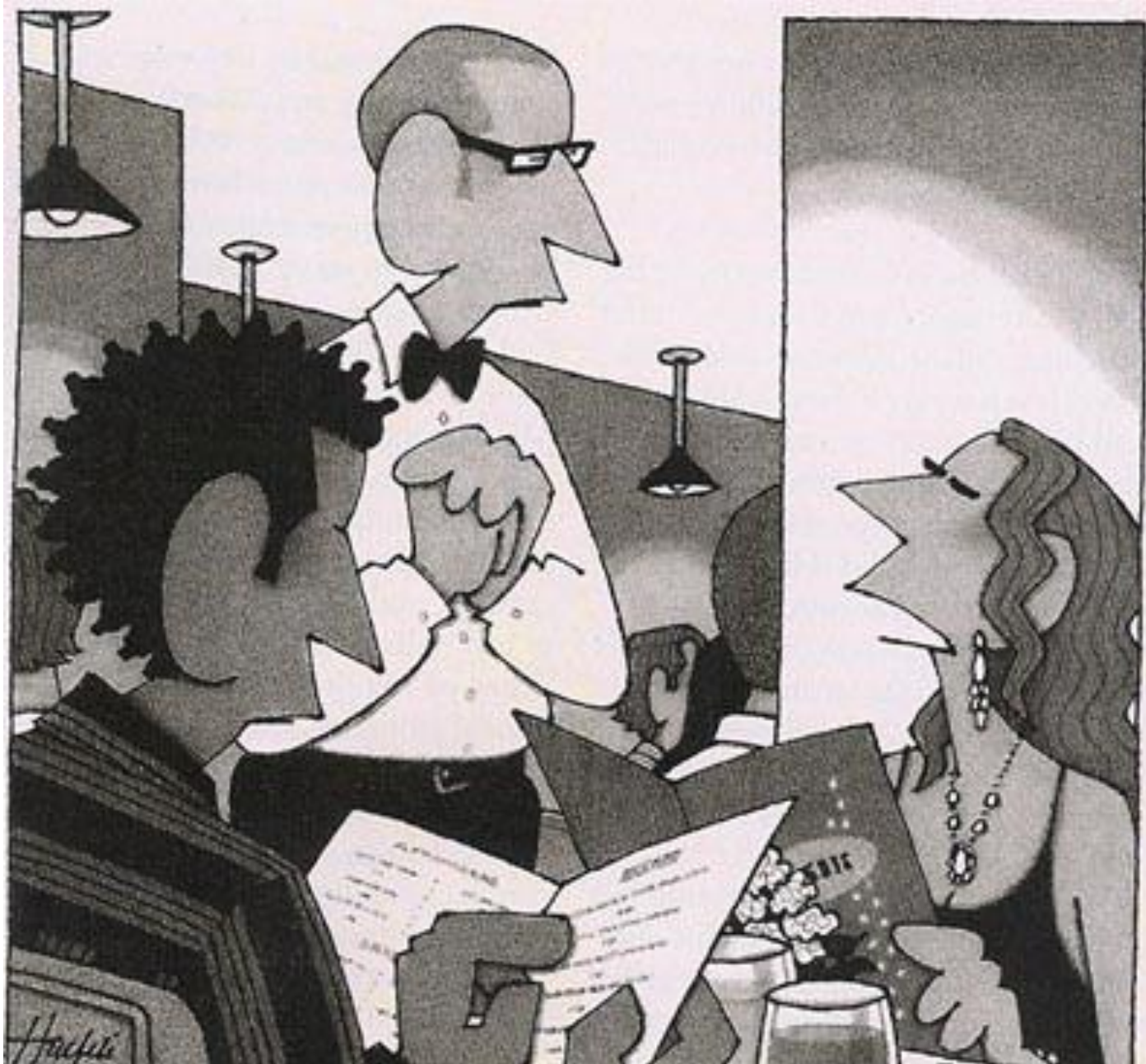
Mi a szankció?

- A társadalomnak elemi érdeke (lenne), hogy az etikai elveknek érvényt szerezzen.
- Az élővilágban (pl. rovarkolóniák, csorda) az elvárásokhoz, szerephez nem alkalmazkodót **kiveti, vagy elpusztítja** a közösség.
- A **hagyományos emberi társadalmakban** is **megvetés, kiközösítés, nyilvánosság** a visszatartó erő.
- Mi készítené valakit az etikai normák betartására az **elszemélytelenedett társadalmakban?**

Élelmiszerrel kapcsolatos elvárások

- Elegendő? (*éhezés megszüntetése*)
- Tápláló? (*hiánybetegségek leküzdése*)
- Ízletes? (*élvezet*)
- Biztonságos? (*nem betegít meg*)
- Egészséges? (*elősegíti a jól-létet*)
- Etikus?





Melyik fogással kapcsolatban merül fel a legkevesebb etikai aggály?

Etikai kérdések

- fejlett társadalmakban ↑ előtérbe kerülnek
- általános (nem élelmiszer-specifikus)
 - hamisítás
 - csalás
 - szándékos szennyezés
 - terrorizmus
- specifikus

Aktuális etikai kérdések az élelmiszerláncban

- állatjólét
- GMO
- klónozás
- tengerek kihalászása
- fair trade
- intenzív termelés - biogazdálkodás
- monokultúrák - biodiverzitás
- élelmiszer - bioüzemanyag
- környezetszennyezés
- food miles - helyben termelés
- tudomány és kutatás etikája
- stb.

***Miért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgyis.
Miért ne legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis.***

József Attila



**Köszönjük
megtisztelő
figyelmüket!**